

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ ПАЛАЦ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ
ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання міської
координаційної ради з питань
професійного розвитку
педагогічних працівників
від 21.08.2025 № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Департаменту освіти
Харківської міської ради

від 25.08.2025 № 112

СХВАЛЕНО

Протокол засідання
педагогічної ради КЗ ХПДЮТ
від 04.06.2025 № 3

Навчальна програма з позашкільної освіти
соціально-реабілітаційного напрямку
гуртка «Прикладна графіка»
(початковий, основний рівні, 2 роки навчання)

Автор:

Ірина КРАВЕЦЬ – керівник гуртка «Прикладна графіка» комунального закладу «Харківський Палац дитячої та юнацької творчості Харківської міської ради Харківської області».

Рецензент:

Ольга ГАНОЦЬКА – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри графічного дизайну Харківської державної академії Дизайну і мистецтв.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В наш непростий час дуже важливо не тільки виховувати, розвивати та навчати дитину, але й потрібно створювати умови для комфортного формування її стійкого емоційного інтелекту. Для реалізації даних потреб можна застосовувати різні види декоративно-прикладного мистецтва. Одним з найбільш ефективним видом мистецтва є прикладна графіка. Актуальність даної програми обумовлена спрямованістю на опанування різних видів прикладної графіки, які позитивно впливатимуть на емоційний стан вихованців, допоможуть перевтілювати власні негативні емоції в графічне зображення, що буде сприяти зниженню емоційної напруги дитини, створе умови для усвідомлення власних можливостей та реалізації себе в мистецькій діяльності без застосування інтернет простору.

Навчальна програма "Прикладна графіка" реалізується у гуртку соціально- реабілітаційного напрямку та спрямована на вихованців 10-18 років.

Метою навчальної програми є розвиток та формування основних компетентностей особистості під час занять прикладною графікою.

Основні завдання полягають у формуванні наступних компетентностей:

- пізнавальної, яка забезпечує ознайомлення з різними видами графіки та технологіями виконання робіт, набуття спеціальних знань, формування стійкого інтересу до занять графікою;

- практичної, яка сприяє формуванню умінь застосування інструментів, прийомів та практичних навичок в роботах з графічними матеріалами, використання отриманих знань під час роботи у різних техніках;

- творчої, яка мотивує вихованців до творчої діяльності, розвиває творче мислення, сприяє набуттю досвіду під час пошуку та реалізації власних творчих задумів;

- соціальної, яка підвищує рівень здатності до інтеграції у суспільство, соціальної активності, самодостатності, впевненості у собі, вміння презентувати свою роботу та своє бачення навколишнього світу.

Навчальна програма розрахована на два роки та передбачає початковий і основний рівні навчання:

початковий рівень, 1 рік – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень;

основний рівень, 1 рік – 216 год. на рік, 6 год. на тиждень

Заняття проводяться 2 рази на тиждень по 3 академічні години або 3 рази на тиждень по 2 академічні години.

Програма початкового рівня навчання має за мету сформувати інтерес до занять прикладною графікою. На даному етапі відбувається ознайомлення вихованців з графічними матеріалами (туш, акварель, акрилові фарби), інструментами (лінери, каліграфічні пера, пензлі різної форми). Гуртківці отримують первинний досвід у процесі виконання робіт із застосуванням різних видів графіки, поступово відбувається перехід від простих до складніших видів творчості.

Програма основного рівня передбачає поглиблення отриманих знань на початковому рівні, удосконалення практичних навичок та умінь, щоб найбільш ефективно розвинути творчі здібності. Гуртківці виконують роботи з елементами самостійної інтерпретації заданої теми, підвищуючи рівень власної майстерності, застосовуючи здобуті уміння та навички, що може сприяти професійному самовизначенню вихованців.

На заняттях гуртка використовуються наступні методи навчання: лекції, презентації, покази-пояснення, практичні завдання, ігри та ігрові вправи, виставки. Програмою передбачається застосування таких видів художньої діяльності як сприймання (естетичне сприймання дійсності та сприймання творів мистецтва) та практична художня діяльність (репродуктивно-творча і творча). Поєднання даних методів навчання спрямовані на формування творчої особистості. Поряд з груповою формою роботи проводиться індивідуальна робота з гуртківцями, також передбачається робота в мікрогрупах (командами). Таким чином створюються умови для диференціації та індивідуалізації навчання відповідно до творчих здібностей, обдарованості, віку та психофізичних особливостей дітей.

Структура програми базується на засадах особистісно орієнтованого навчання і побудована за концентричним принципом вивчення навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії на наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу. Програма передбачає послідовний перехід від простих завдань до складних, з поглибленням теоретичних знань та поступовим удосконаленням практичних навичок.

Перевірка компетентностей вихованців здійснюється під час проведення практичних занять та участі у виставках.

Початковий рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Графіка природних форм	10	20	30
3.	Графічні прийоми	12	24	36
4.	Зображальні елементи графіки	8	16	24
5.	Робота з папером. Вітальні листівки	12	24	36
6.	Каліграфія. Лінія в каліграфії	10	20	30
7.	Робота зі шрифтами	16	38	54
8.	Підсумок	-	3	3
Разом		69	147	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ. (3 год.)

Теоретична частина. Знайомство з гуртківцями. Правила поведінки у Палаці. Правила безпеки життєдіяльності на заняттях. Цілі та завдання гуртка. Мистецтво та його роль у житті людини. Поняття про графіку. Види прикладної графіки. Місце мистецтва графіки в нашому сьогоденні.

Практична частина. Малюнок «Чарівні відбитки». Робота з різними графічними матеріалами.

2. Графіка природних форм. (30 год.)

Теоретична частина. Природні форми та їх графічні структури. Графічна інтерпретація за допомогою ліній та фактур. Силует руки як образ себе в навколишньому світі.

Практична частина. Створення вигаданого образу «На що схожий силует долоні?». Інтерпретація силуету руки в образ. Монотипії «Лист дерева – частина всесвіту», «Лист дерева – будиночок комахи», «Лист дерева – образ пори року». Монотипія з рослин, листя та насіння. Робота з фоном. Графічний лист з монотипією.

3. Графічні прийоми. (36 год.)

Теоретична частина. Прийоми по-мокрому, сіль в акварелі, роздування, ниткографія, відбиток, монотипія. Техніка виконання.

Практична частина. Виконання виробів в техніках: по-мокрому «Хмарки», сіль в акварелі «Ніч», роздування «Квіти», ниткографія «Підводний світ», відбиток «Метелик». Виконання робіт з використанням різних графічних прийомів: «Казкове дерево», «Їжачок», «Друзяка-гарбузяка», «Медузи», «Екзотичні квіти», «Веселий потяг», «Парасолька».

4. Зображальні елементи графіки. (24 год.)

Теоретична частина. Крапка, лінія, пляма. Вправи графічними інструментами лінером, пером, пензлем. Лінійна графіка. Силует. Поєднання графічних елементів в роботі.

Практична частина. Створення фактури за допомогою лінії: «Дивоптах», «Весняне поле». Створення фактури за допомогою крапок: «На світанку», «Зимовий ліс».

5. Робота з папером. Вітальні листівки. (36 год.)

Теоретична частина. Листівка - приклад мистецтва графіки в нашому житті. Види листівок. Стандартні листівки. Багаторазові листівки. 3D листівки. Hand-made листівки. Емоції в листівках.

Практична частина. Стандартні листівки «Гарного дня», «З Днем Народження», «Валентинка». Багаторазові листівки «Ялинка», «Кіт з подарунком», «Зимовий зайчик». Прийоми орігамі в 3D листівках. 3D листівки «Букет», «Тортик». Листівки «Чотири емоції», «Веселий кіт», «Замріяна дівчинка».

6. Каліграфія. Лінія в каліграфії. (30 год.)

Теоретична частина. Історія каліграфії. Види каліграфії та застосування в мистецтві. Лінія як інструмент візуалізації емоцій. Емоційна каліграфічна лінія.

Практична частина. Вправи з каліграфії. Письмо гострим та пласким перами. Зображення тварин каліграфічною лінією. Робота «Птах», «Весела рибка». Вправи: згущення, розрідження ліній. Графічний лист «Сова», «Перо», «Пейзаж».

7. Робота зі шрифтами. (54 год.)

Теоретична частина. Знайомство з різноманітними видами шрифтів. Поняття про плакат. Заголовні літери, прикрашені малюнками. Шрифт як частина композиції. Контрастне і нюансові рішення шрифту стосовно всієї композиції.

Практична частина. Виконання образної букви з заданим настроєм: «Я – весела», «Я – сумна», «Я – мрійлива», «Я – збентежена», «Я – добра», «Я – зла», «Я – розгублена», «Я – хитра». Плакат на тему улюбленого свята. Закладка для книжки. Малювання заголовних букв з використанням додаткового зображення. Композиція «Обкладинка на улюблену книжку». Створення «Слова-образу» та «Слова-силуету» (застосування характерних ліній). Малюнок слова, як силует метелика, квітки, яблука, пташки, риби.

8. Підсумок. (3 год.)

Практична частина. Організація та проведення підсумкової виставки робіт гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають бути сформовані наступні компетентності:

- *пізнавальна:* мають знати правила безпеки життєдіяльності та правила користування інструментами; види, властивості паперу та малюючого матеріалу; технологію та послідовність виконання робіт з застосуванням різних видів графіки;
- *практична:* мають вміти застосовувати інструменти, матеріали, різноманітні графічні прийоми, елементи графіки та графічні техніки під час виготовлення робіт за різними темами;
- *творча:* мають набути здатність відображувати тематику засобами прикладної графіки; критично оцінювати власну роботу; виділяти особливості різних технік прикладної графіки в мистецтві;
- *соціальна:* мають набути досвід висловлювати та доводити власну думку; працювати в колективі та самотійно; контролювати свій емоційний стан та знімати емоційну напругу.

Основний рівень

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	1	2	3
2.	Шрифт та поняття «шрифтова композиція».	13	26	39
3.	Виразальні та зображувальні засоби графічної композиції.	11	22	33
4.	Стилізація зображення. Символіка в графіці.	9	18	27
5.	Плакат.	10	20	30
6.	Книжкова ілюстрація.	18	36	54
7.	Оптична ілюстрація в графіці.	9	18	27

8.	Підсумок	-	3	3
Разом		71	145	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ. (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з програмою гуртка на рік. Актуалізація знань з кольорознавства та композиції. Правила безпеки життєдіяльності на заняттях.

Практична частина. Виготовлення листівки з використанням техніки «монотипія» та рослинного матеріалу.

2. Шрифт та поняття «шрифтова композиція». (39 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з шрифтом. Поняття «шрифтова композиція» в основі прикладної графіки. Буквиця — парадна літера. Схеми побудови літер, знайомство з графемами старої кирилиці. Особливості створення авторського шрифту.

Практична частина Створення персоналізованої декорованої літери. Створення листівки з декорованою літерою. Малювання емоційно-образного шрифту з додаванням графічних форм рослин, тварин та предметів. Відтворення емоційного образу слова в шрифтовій композиції. Застосування монотипії в створенні графічної композиції. Створення шрифтової композиції з цифр на тему: «Комахи», «Тварини».

3. Виразальні та зображувальні засоби графічної композиції. (33 год.)

Теоретична частина. Поняття «статика», «динаміка» як виразальні засоби в композиції. Зображувальні засоби графічної композиції: лінія, штрих, пляма, крапка. Поєднання художніх засобів виразності у вирішенні графічної композиції тоном.

Практична частина. Вправи на вираження статичності та динаміки простими геометричними формами. Графічна робота «пейзаж» (неглибокий та глибокий простір), «міський пейзаж» (неглибокий та глибокий простір). Динамічна композиція «Листопад», «Круговерть», «Вітер».

4. Стилiзацiя зображення. Символiка в графiцi. (27 год.)

Теоретична частина. Символiка - сукупнiсть символiв, умовне вираження iдей, понять, почуттiв. Приклади графiчних символiв (смайли, пiктограми, емблеми, геральдичнi знаки). Символiка орнаментальних мотивiв вишивки. Орнаментальнi мотиви в рiзних культурах, символи-обереги (геометричний, рослинний, зооморфний, антропоморфний) та iх поєднання в орнаментах.

Практична частина. Створення листiвок з рiзним емоцiйним настроєм з використанням смайлiв (радiсть, печаль, гнiв та iн.). Виконання копiї орнаменту в геометричному, рослинному, зооморфному, антропоморфному стилi та iх поєднання в роботi. Iлюстрацiя на тему «Вишиванка», «Дерево життя — символ роду».

5. Плакат. (30 год.)

Теоретична частина. Виникнення та розвиток плакату. Види та значення плакату в свiтi.

Практична частина. Вибiр, аналiз композицiї та копiювання афiши.

Творча iнтерпретацiя на базi зразка: рекламний плакат (ескiз та виконання); плакат з екологiї (ескiз та виконання); театральна афiша (ескiз та виконання); полiтичний плакат (ескiз та виконання).

6. Книжкова iлюстрацiя. (54 год.)

Теоретична частина. Книжкова графiка. Виникнення, розвиток та розповсюдження. Вiтчизнянi майстри-iлюстратори.

Практична частина. Вибiр iлюстрацiї. Виконання копiї улюбленого художника-iлюстратора. Виконання iлюстрацiй на тему прислiв'я «Язик до Києва доведе», «Баба з возу - кобилi легше», «В закритий рот муха не влiзе», «Посади свиню за стiл - вона й ноги на стiл», «Всякому овочу свiй час», «Дiло майстра величає». Виконання iлюстрацiй на тему вiрша «Тiтка Тротт та кiшка». Виконання серiї iлюстрацiй за вiршованим твором «Хатка, яку збудував собі Джек». Виконання серiї iлюстрацiй за твором Антуана де Сент-Екзюперi «Маленький принц».

7. Оптична ілюстрація в графіці. (27 год.)

Теоретична частина. Оптичні ілюзії. Світові художники-ілюстратори Мауриц Ешер, Віктор Вазарелли.

Практична частина. Виконання копії роботи художника. Творча інтерпретація на базі зразка (ескіз та виконання). Створення роботи з ілюзією викривлення площини за допомогою ліній, кольору, насиченості кольору (ескіз та виконання). Виконання роботи з ілюзією руйнації площини (ескіз та виконання).

8. Підсумок. (3 год.)

Практична частина. Організація та проведення підсумкової виставки робіт гуртківців.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

У вихованців мають бути сформовані наступні компетентності:

- *пізнавальна:* мають знати правила безпеки життєдіяльності та правила користування інструментами; технологію та послідовність виконання робіт з застосуванням різних видів графіки; значення термінів «декоративність» і «стилізація» та розрізняти види графічних технік та стилів;
- *практична:* мають вміти організовувати робоче місце, правильно та безпечно для себе та сусідів працювати з інструментами, застосовувати інструменти, матеріали, різноманітні графічні прийоми, елементи графіки та графічні техніки під час виготовлення робіт за різними темами;
- *творча:* мають набути здатність відображувати тематику засобами прикладної графіки; організовувати композицію; виділяти головне та другорядне; поєднувати різні техніки виконання; виділяти особливості різних технік прикладної графіки в мистецтві; критично оцінювати власну роботу;
- *соціальна:* мають набути досвід висловлювати та доводити власну думку; за допомогою робіт доводити свої погляди та передавати свій емоційний стан; працювати в колективі та самотійно; за необхідності емоційну та розумову напругу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Проців В.І., Свид С.П. Художні техніки у школі: Навч.-метод. посібник для студ. худ.-графічних факультетів вищ. навч. закладів. - К.: ІЗМН, 1997.-312 с.
2. В'юник А. Українська графіка ХІ- початку ХХ ст.-К., 2013. – с. 119-185.
3. Дербілова Е.А. Дар шрифта. - Харків: Консул, 2003.- 176 с.
4. Касіян В., Турченко Ю. Українська графіка.- К., 2007. - с. 127-208.
5. Ольга Лагутенко. Українська графіка першої третини ХХ століття. - К.: Грані - Т, 2006. - 240 с.
6. Поліщук А. А. Теорія та практика графіки : навч. посіб. / , Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка.— Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2015.— 309,[2] с. : іл.100 пр.— Бібліогр.: с. 207-209
7. Різник М.Г. Письмо і шрифт: Посібник. - К.: ГВВО Вища школа, 1978. - 152с.
Снарський О.В. Шрифти в мистецтві художнього оформлення / Альбом-посібник / - К.: Реклама, 1975. - 69 с., іл.
8. Тимошевський В. І. Методичні вказівки до курсу «Основи прикладної графіки. Книжковий знак».- Харків., 2008. - ст. 3-30
9. Тимошевський В.І. Естамп.- Харків: Основа, 2011. – с. 32-56.